

Tanja KUŠTOVIĆ, *Istraživači hrvatskoga glagoljaštva I. Priručnik za studente i one koje zanima hrvatsko glagoljaštvo*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2022., 167 str.

Početakom 2022. godine u izdanju Hrvatske sveučilišne naklade objavljena je knjiga Tanje Kuštović *Istraživači hrvatskoga glagoljaštva I.*, s podnaslovom *Priručnik za studente i one koje zanima hrvatsko glagoljaštvo*. Tanja Kuštović izvanredna je profesorica pri Katedri za staroslavenski jezik i hrvatsko glagoljaštvo na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a paleoslavistima i zaljubljenicima u glagoljicu i u glagoljašku baštinu dobro je poznata ne samo zahvaljujući mnogobrojnim znanstvenim radovima nego i kao autorica studije *Prilozi u hrvatskoglagoljskim tekstovima*, kao suautorica *Maloga staroslavensko-hrvatskoga rječnika*, kao suurednica knjige iz Matičine edicije *Stoljeća hrvatske književnosti* u kojoj su okupljene izabrane rasprave i članci Stjepana Ivšića i Josipa Hamma te kao suurednica dvaju zbornika, *Meandrima hrvatskoga glagoljaštva*, posvećenoga akademiku Stjepanu Damjanoviću, i *Stumačeno pravo i razumno*, koji objedinjuje tridesetak radova o jeziku knjiga hrvatskih protestanata u 16. stoljeću.

Autorica u predgovoru otkriva glavne poticaje za nastanak knjige. Prvi je bio projekt *Enciklopedija hrvatskoga glagoljaštva*, koji je akademik Stjepan Damjanović osmislio 1997. godine i koji je kao jedan od ciljeva imao prikupiti podatke o istraživačima hrvatskoga glagoljaštva. Drugi je povezan s kolegijem *Hrvatski paleoslavisti i istraživački hrvatskoga glagolizma*, koji autorica izvodi pri Odsjeku za kroatistiku i na kojemu studenti na temelju preporučene literature u izlaganjima prikazuju rad pojedinih istraživača. Ne čudi stoga što knjiga Tanje Kuštović djeluje poput galerije portreta zaslužnih kulturnih djelatnika i istraživača hrvatskoga glagoljaštva u kojoj se mogu bolje upoznati Josip Juraj Strossmayer, Franjo Rački, Vatroslav Jagić, Ivan Milčetić, Rudolf Strohal, Josip (Josef) Vajs, Vinko Premuda, Franjo Fancev, Stjepan Ivšić, Vjekoslav Štefanić, Josip Vrana, Josip Hamm, Mladen Bošnjak, Marija Agnezija Pantelić, Branko Fučić, František Václav Mareš, Biserka Grabar, Josip Leonard Tandarić, Petar Runje i Radoslav Katičić. Svako od dvadeset poglavlja započinje istraživačevim životopisom, u kojemu su izdvojene teme kojima se bavio i uz koji se navode korišteni izvori, potom je iscrpnije prikazana odabrana istraživačeva studija te se na kraju poglavlja navodi izbor iz radova koji svjedoče o istraživačevim paleoslavističkim interesima. Kuštović pretpostavke, komentare i zaključke autora koje prikazuje uvijek nastoji uklopiti u izvorni istraživački kontekst premda su neki od njihovih uvida kasnije

upotpunjeni ili prevrednovani. Knjiga završava popisom korištene literature, kazalom imena i bilješkom o autorici. S obzirom na to da autoričin tekst nije opterećen znanstvenim aparatom, sadržaj je lako dostupan široku krugu zainteresiranih čitatelja. Također, budući da su portretirani istraživači poredani kronološki i budući da je autorica nastojala prikazati ne samo njihove opće-poznate nego i pomalo zaboravljene radove, knjiga i upućenijemu čitatelju pruža zanimljiv uvid u povijest proučavanja hrvatskoga glagoljaštva jer se iz poglavlja u poglavlje može pratiti kako su se postupno, u rasponu od polovice 19. do početka 21. stoljeća, produbljivala znanja o pojedinim obilježjima hrvatske glagoljične tradicije i glagoljaške kulture, ali i kako su se mijenjali istraživački interesi i metodološki pristupi, pa i načini na koje su se priređivali i objavljivali stari tekstovi.

S obzirom na opisanu kompoziciju knjige poticajno je kratko se osvrnuti na izbor tekstova i studija koje Tanja Kuštović iscrpnije prikazuje u pojedinim poglavljima. U prikazu Strossmayerovih zasluga za istraživanje ćirilometodske baštine na hrvatskome prostoru autorica sažima dio njegove prepiske s Račkim iz 1880. i 1881. godine te prenosi sadržaj pisama u kojima Strossmayer i Rački raspravljaju o slavističkim pitanjima i o događajima povezanima s tisućitom obljetnicom smrti sv. Metoda, pa se na tu temu u sljedećemu poglavlju o Račkome skladno nadovezuje i sažetak njegova članka *Proslava tisućgodišnjice smrti sv. Metodija*, objavljena 21. ožujka 1885. godine u časopisu *Vijenac*. U svoj znanstveno-istraživački portret Vatroslava Jagića autorica je uklopila osvrt na rad *Gradja za glagolsku paleografiju*, koji je objavljen 1868. godine i u kojemu Jagić analizira paleografska obilježja *Mihanovićeve odlomka apostola* ističući da tek treba započeti sa sustavnim paleografskim istraživanjem hrvatskih glagoljičnih tekstova. Prikaz doprinosa Ivana Milčetića zaokružen je kraćim osvrtom na knjigu *Hrvatska glagoljska bibliografija, I. dio* iz 1911. godine, a Strohalovo poglavlje završava opsežnijim prenošenjem argumentacije iz njegova članka *Kakvim su pismom Hrvati pisali od početka svoje prosvjete do danas?*, koji je objavljen u *Vjesniku Arheološkoga muzeja u Zagrebu* 1919. godine. U portret Josipa Vajsa autorica je uvrstila prikaz njegove knjige *Najstariji hrvatskoglagoljski misal*, dovršene 1938., a otisnute tek 1948. godine, u kojoj se autor bavi *Vatikanskim misalom Illirco 4*. Opis istraživačkih doprinosa popa glagoljaša Vinka Premude upotpunjen je osvrtom na njegov članak *Najstariji datovani spomenik hrvatske gotice. Prilog grafici i historiji naše književnosti*, koji je otisnut u *Nastavnome vjesniku* 1928. godine. U tome članku Premuda izvještava javnost o otkriću teksta *Red i zakon o primanju u samostan sestara dominikanki*, koji je pronašao u

knjižnici Samostana Sv. Marije u Glavotoku na Krku 1916. godine. Premda se bavi latiničnim zapisom, autorica vjerojatno odlučuje opsežnije prikazati baš taj Premudin rad jer čitatelju zornije oslikava okolnosti u kojima su pronalazeni pojedini tekstovi važni za povijest hrvatske pismenosti. Poglavlje o životu i o znanstveno-istraživačkome radu Franje Fanceva sadržava opsežan prikaz njegove studije *Jezik hrvatskih protestantskih pisaca 16. vijeka: Prilog historičkoj gramatici jezika hrvatskoga ili srpskoga*, objavljene 1916. godine u *Radovima JAZU* 212. i 214. Zatim slijedi portret Stjepana Ivšića. Zanimljivo je vidjeti koje je Ivšićeve i Hammove radove Kuštović odlučila prikazati jer je sa Stjepanom Damjanovićem već uredila 114. knjigu Matičine edicije *Stoljeća hrvatske književnosti*, koja okuplja izabrane rasprave te dvojice filologa. U opsežniji prikaz Ivšićevih istraživanja autorica je uklopila osvrt na članak *Sredovječna hrvatska glagolska književnost*, objavljen u *Sveslavensko-me zborniku* 1930. godine, u kojemu je Ivšić pisao o hrvatskim neliturgijskim glagoljčnim tekstovima i o njihovim izvorima. U sljedeći biografsko-bibliografski diptih, posvećen Vjekoslavu Štefaniću, uvršten je iscrpan prikaz autorove argumentacije iz članka *Nazivi glagoljskog pisma*, koji je 1976. godine posmrtno objavljen u časopisu *Slovo*. Treba napomenuti da portret Josipa Vrane sadržava prikaz rada u kojemu se Vrana bavi ćirilničnim tekstom. Autorica, naime, prikazuje rad *Kulturnohistorijsko značenje Povaljske ćirilske listine iz godine 1250.*, koji je 1962. godine objavljen u časopisu *Filologija*, te u popratnoj bilješci ističe da pritom želi omogućiti uvid u povijest proučavanja najstarijega hrvatskog ćirilčnog spomenika s područja srednje Dalmacije, pa će se na tu temu nadovezati i jedan Fučićev članak koji je prikazan u njegovu poglavlju. Portret Josipa Hamma sastoji se od opsežnijega prikaza njegovih raznovrsnih istraživačkih interesa i od kraćega osvrta na raspravu *Datiranje glagoljskih tekstova* otisnutu 1952. godine u *Radovima Staroslavenskoga instituta*. Osvrt na taj Hammov tekst zanimljivo upotpunjuje prikaz raznolikih tema i problema s kojima su se ukoštac hvatali istraživači hrvatskoga glagoljaštva. Sljedeće poglavlje o Mladenu Bošnjaku sadržava najopsežniji prikaz odabrane studije. Autorica na malo više od sedam stranica prikazuje knjigu *Slavenska inkunabulistica* (1970) uvodeći pritom prvi put u svoj pregled povijesti istraživanja glagoljaštva temu prvih tiskanih knjiga na slavenskome prostoru. Portret Marije Agnezije Pantelić obuhvaća istraživaččin životopis, kraći osvrt na njezinu metodologiju, koja počiva na slojevitoj kontekstualizaciji i na povijesnoliturgičkome pristupu, te sažete prikaze desetak njezinih radova uz poseban osvrt na članak *Kulturno-povijesni značaj hrvatskih glagoljskih kodeksa*, objavljen 1977. godine u časopisu *Crkva u svijetu*. Bilo bi, doduše,

korisno da se čitatelja u prikazu izravnije uputilo na nezaobilazni zbornik radova Marije Agnezije Pantelić *Hrvatsko glagoljsko srednjovjekovlje* (2013) i na cjelovitu bibliografiju njezinih radova u tome zborniku. Poglavlje o Branku Fučiću uz životopis sadržava osvrt na dva njegova djela, na knjigu *Glagoljski natpisi* (1982) i na članak *Granična područja glagoljice i ćirilice. Obljetnica Povaljske listine i praga, 1184. – 1984. (Brački zbornik, 1987)*, a svoj prikaz Fučićevih znanstvenih interesa autorica je dopunila i iscrpnim opisom njegovih doprinosa istraživanju *Bašćanske ploče*. U kraćemu poglavlju o Františku Václavu Marešu izdvojena je njegova analiza grafijskih i jezičnih obilježja naknadno pronađenoga dijela *Sinajskoga psaltira*, na temelju kritičkoga izdanja toga teksta iz 1997. godine. Portret Biserke Grabar započinje opisom njezinih istraživanja apokrifnih i hagiografsko-legendarnih tekstova, obuhvaća popis kritičkih izdanja tekstova na kojima je surađivala i završava prikazom njezina rada *Kult Ćirila i Metodija u Hrvata*, koji je 1986. godine objavljen u časopisu *Slovo*, i u kojemu se istražuje štovanje Svete braće u hrvatskoglagoljičnim liturgijskim tekstovima do 16. stoljeća. Poglavlje o Josipu Leonardu Tandariću upotpunjeno je osvrtom na njegov članak *Hrvatski glagoljaši i staroslavenski jezik*, koji je 1976. godine otisnut u časopisu *Istra* i koji je, prema autorici, originalan i iznimno važan prilog u raspravi o poznavanju norme crkvenoslavenskoga jezika među hrvatskim srednjovjekovnim glagoljaškim prevoditeljima i piscima. U sljedećemu poglavlju, koje se bavi radom Petra Runje, autorica je odlučila iscrpnije prikazati dvije njegove knjige, *O knjigama hrvatskih glagoljaša* (1998) i *Glagoljica u Zadarskoj nadbiskupiji u srednjem vijeku* (2005), te članak *O vrijednosti i ugledu glagoljskih knjiga u 15. stoljeću*, objavljen 1987. godine u časopisu *Slovo*, obogativši mnogobrojne ranije prenesene uvide portretiranih istraživača podacima koji su posebno zanimljivi iz perspektive povijesti knjige. Završno poglavlje posvećeno je bogatoj znanstveno-istraživačkoj djelatnosti Radoslava Katičića. U prvome dijelu autorica se ponajviše zadržava na prikazu knjige *Litterarum studia* (1998), a potom donosi i svoj osvrt na članak *Glagoljaški udio u dvojezičnoj hrvatskoj književnosti romanike i gotike*, otisnut 2008. godine u časopisu *Slovo*.

Katičićevim zaključkom da se bez poznavanja srednjovjekovnoga ishodišta hrvatske kulture ne može razumjeti ni njezin kasniji razvoj prikladno završava obilazak autoričine galerije istraživača hrvatskoga glagoljaštva. Svako poglavlje tako svjedoči o doprinosu pojedinoga kulturnog djelatnika ili istraživača, a cijela knjiga prikazuje istraživačku tradiciju na kojoj čvrsto stoje suvremena znanstvena istraživanja, ne samo hrvatske glagoljaške baštine nego i hrvatske tropismene kulture u cjelini. Na Katičićevu tragu stoga

možemo zaključiti da točnost, metodološka kreativnost i pronicljivost uvida u suvremenim istraživanjima hrvatskih glagoljičnih tekstova uvelike ovisi i o dobrome poznavanju mukotrpnna, dubinski promišljena i inovativna rada naših velikih prethodnika.

Igor MEDIĆ